

UN EXEMPLO DA CONFLITIVIDADE POLA TERRA NO CORGO DE PRINCIPIOS DO SÉCULO XVIII

Alvarez Quiroga, Carlos

c.alvarezquiroga@gmail.com

Enxeñeiro Superior de Telecomunicacións (Universitat Politècnica de Catalunya)

RESUMO

As disputas por mor de desacordos sobre o repartimento das herdanzas e o uso da terra eran parte da paisaxe cotiá do mundo rural dos nosos antepasados. Como ocorre na actualidade, as relacións veciñais e familiares xogaban un papel determinante na aparición dos conflitos pero tamén nalgúns casos na súa resolución.

O presente artigo achéganos a un dos moitos preitos acaecidos no Corgo de principios de século XVIII e que enfrontou algunhas das familias máis poderosas da comarca. O motivo, os desacordos sobre o aproveitamento dunhas terras vinculadas ás herdanzas do Licenciado Don Pedro Sánchez das Seixas, alcalde común da vila de Adai e da súa xurisdición, unhas décadas despois da súa morte.

PALABRAS CLAVE

Preito, Concordia, Santalla do Alto, San Salvador de Santalla Alta, O Corgo, Santa Maria de Marei, Vilanova, Pardo, Quiroga, Seixas, século XVIII.

1 INTRODUCCIÓN

Como ocorre na actualidade, o mundo rural caracterizábase na antigüidade por unhas sociedades endógamas, con fortes redes de solidariedade entre os veciños, unidos pola amizade e, en moitos casos, por estreitas relacións familiares, pero que se caracterizaba tamén por conflitos habituais sobre as herdanzas e o uso e a propiedade da terra.

A terra era un recurso fundamental para os corgueses de outrora: traballábana e dela dependía o patrimonio e a subsistencia familiar. De aí que non deba estrañar que os desacordos teñan a terra como unha das súas razóns principais. As situacións de violencia e de abusos

producidas polos desacordos eran parte da paisaxe cotiá da época. Nalgúns casos, ditas situacións orixinaron preitos e querelas ante as autoridades, o que nos permite coñecer as razóns subxacentes, achegarnos á conflictividade social da época e á mentalidade dos nosos devanceiros.

Os protocolos notariais, coleccións das escrituras realizadas cada ano polos notarios do distrito, ofrécennos unha fiestra aberta á sociedade daqueles tempos. Nas escrituras podemos atopar, entre outros, testamentos, trocos e transaccións de terras, vendas, doazóns, dotes, contratos de matrimonio, foros, fianzas, redencións, e algúns documentos de particular interese para este estudo, como preitos, poderes e concordias. Aínda que a maioría dos nosos antepasados empregaba o galego como lingua falada, sendo na maioría dos casos a única que coñecían, os notarios redactaban os protocolos dende o século XV sempre en castelán.

Na procura do pasado familiar ou do estudo das aldeas, é habitual atoparse con preitos relacionados coa terra e as herdanzas como o que é obxecto deste artigo, aínda que tamén poden atoparse preitos causados por outros agravios como roubos, insultos, débedas, etc.

O caso que nos ocupa é un exemplo que non pretende ser significativo da conflictividade da época, pero que nos parece interesante xa que mostra a relevancia que as relacións veciñais e familiares teñen na aparición pero tamén na resolución dos conflitos.

2 O CONFLICTO E O LITIXIO

A nosa historia comeza a finais do inverno do ano 1703 na parroquia de San Salvador de Santalla Alta na xurisdición de Puebla de San Julián, é dicir, na actual Santalla do Alto do concello do Corgo.

Un día de primeiros de marzo, Antonio das Seixas y Sarmiento, un mozo veciño da parroquia, dirixiuse ao lugar de Casanova acompañado dos seus criados e outras 'persoas no seu nome' con bois e arados. Nese lugar, Antonio traballaba, en réxime de concesión, dúas fincas que o cura da parroquia, Don Marco Antonio das Seixas, lle cedera anos atrás. A primeira, unha terra nomeada 'As Lamelas', de 14 ferrados, que confina por arriba e un lado co camiño que vai de Casanova para o lugar de Riazor. A outra, unha cortiña nomeada 'da Millara' de sementeira de 8 ferrados¹ de centeo, con labradío e á prado, circundada arredor de muro e que topa co camiño que vai de Casanova a Río do Pombo.

As primeiras referencias á finca nomeada 'As Lamelas' atopámola no ano 1547 cando é mencionada na relación de propiedades do Convento de Santa María Magdalena de Sarria, propiedades froito das doazóns realizadas ao longo dos séculos.²

Segundo a versión do noso protagonista, estando dedicados á labranza desas terras, recibiron a visita inesperada doutros mozos que lles impediron o traballo con paus e outras armas, maltratando con forza e violentamente aos animais e aos criados que os guiaban e proferindo feras ameazas. Lamentablemente, a súa denuncia non recolle ditas ameazas, xa que constituiría unha aproximación marabillosa ao costumismo da época e ao rico léxico galego que sen lugar a dúbida o nosos devanceiros utilizaban para o insulto.

O agravio do noso protagonista foi de tal magnitude que catro días máis tarde percorreu os oito quilómetros que o separaban de San Pedro de Lánacara coa intención de proclamar unha '*quérela de fuerza y delito*' contra os seus veciños.

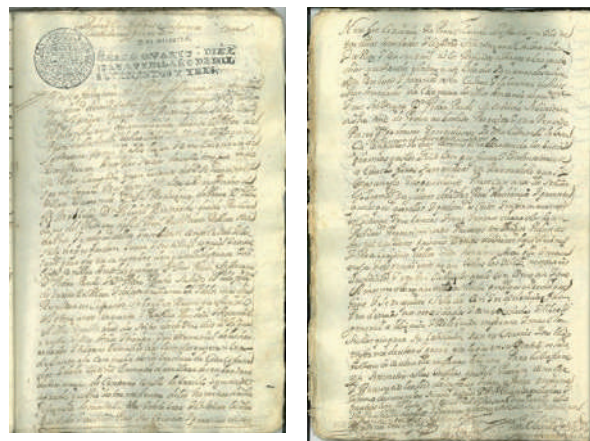
¹Se tomamos como válida a equivalencia entre ferrados e varas cadradas na xurisdición de Puebla de San Julian a mediados do século XVIII, 'As Lamelas' tiñan un tamaño de 300 m² e 'As Millaras' de 171 m². Fonte: <https://gl.wikipedia.org/wiki/Ferrado>

²Archivo Histórico Nacional (en adiante, AHN). Convento de Santa María Magdalena de Sarria. Libro maestro en que se da razón por feligresías de los papeles e instrumentos existentes en el archivo. PARES. Referencia ES.28079.AHN/1/CLERO-SECULAR_REGULAR.L.6529.

Na querela, Antonio afirmou que estivo '*en quieta y pacífica posesión*' desas terras ata ese momento, e antes del estivo Don Marco Antonio das Seixas.

Os veciños acusados, aos que cualificou como '*personas poderosas*', foron o novo matrimonio formado por Antonio de Quiroga e a súa muller Dona Ynes Losada y Sarmiento, acompañados polo seu cuñado Pedro Pardo.

Co fin de iniciar o litixio, Antonio concedeu poderes, ante o notario de Sarria, Francisco de Lossada y Quiroga, a unha serie de procuradores³ da '*Real Audiencia y Chancillería de Valladolid*'⁴, e sendo testemuñas, o presbítero Don Andrés de Losada e Matías López, veciños de Lánacara e Domingo Rodríguez veciño de Vilarello.

Poder que deu Don Antonio das Seixas a procuradores

3 A CONCORDIA

O tres de xullo de 1703, unicamente tres meses despois do incidente, os implicados no litixio xuntáronse no coto de Vilanova en Marei, lar dos Pardo y Neira, para poñerlle fin. A tal efecto, convocaron novamente ao notario de Sarria, Francisco de Lossada y Quiroga.

Por unha banda, compareceu Antonio das Seixas Sarmiento e por outra, Juan de Quiroga Osorio e Antonio de Quiroga Osorio, o seu fillo,

³Don Andrés de Villar Vamonde, Don Juan Rodríguez de Venca, Don Pedro Fernández arruino e Don Gabriel Bernardo Boado

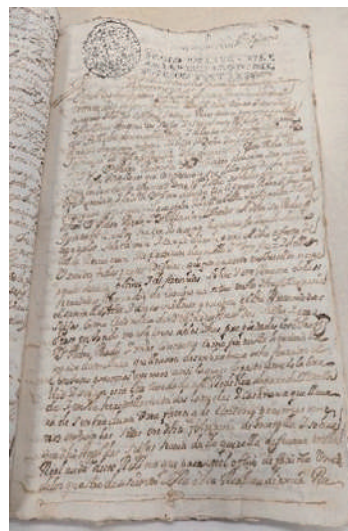
⁴A 'Real Audiencia y Chancillería de Valladolid' foi un órgano xudicial establecido con competencias dende o século XIV sobre todo o territorio da Coroa de Castela. Foi suprimido no ano 1834 como consecuencia da implantación do liberalismo.

dona Ynes de Losada e Sarmiento, a súa muller, e tamén don Pedro Pardo e Neira e os seus fillos don Pedro Pardo e Neira e dona María de Losada Sarmiento.

Ante o notario afirmaron que *‘entre ellos se esperaba haber pleitos y diferencias sobre y en razón de las heredades llamadas de Casanova citas en la dicha feligresía de Santalla Alta y de que se allava poseedor el dicho Antonio das Seixas como cesionario de don Marco Antonio das Seixas’*.

O protocolo recorda que Antonio das Seixas dera querela de forza na Real Audiencia polos danos que Pedro Pardo e demais consortes fixeron ao entrar nas herdades ‘da Millara’ e ‘das Lamelas’, e que pretendía que o amparasen na posesión dos devanditos bens e se dese ao seu favor auto ordinario.

No auto de contradición, Don Juan de Quiroga, Don Pedro Pardo e demais consortes consideraban que non debía haber lugar ao devandito auto ordinario por dicir que as propiedades tocaban e pertencían á Ynes de Losada por dote que, de entre outros bens, lle fixera don Pedro Pardo, o seu pai, como filla de Basilia das Seixas Sarmiento, a súa nai defunta.

Concordia entre Antonio das Seixas y Juan de Quiroga y consortes

Antes de ver a concordia lograda, imos coñecer aos protagonistas. Ademais de veciños, vemos que tiñan fortes ligazóns familiares que en boa parte explican o desencadeamento do conflito pero tamén a súa resolución.

OS PROTAGONISTAS

Os lugares de residencia dos protagonistas da nosa historia en Santalla do Alto e Marei, e o lugar do altercado preséntanse na seguinte figura.

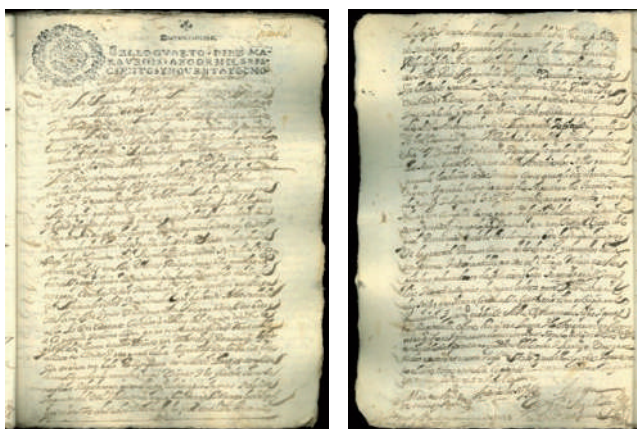
Lugares de residencia das familias en Marei e Santalla (OpenStreetMaps)

Antonio e Don Marco Antonio das Seixas

No 1703, Antonio das Seixas y Sarmiento vivía no lugar de Riazor, en Santalla, e tiña que ser un home relativamente mozo. Como xa dixeramos, Antonio traballaba en concesión unhas terras de Don Marco Antonio das Seixas, cura e reitor propio da parroquia de ‘*San Salvador de Santalla Alta del Picato y San Salvador del Castrillón*’.

A razón non era outra que Antonio era fillo ilexítimo dese cura e dunha muller libre nomeada Ana Fernández, tal como o recoñecera uns anos antes ante o notario Francisco de Lossada y Quiroga nun documento de cesión das terras⁵. Non era infrecuente naquela época que homes novos tivesen fillos e despois se fixesen curas, ou que curas os tiveran exercendo xa o sacerdocio.

Doazón que fixo Don Marcos das Seixas a favor de Antonio das Seixas no ano 1698

Nos protocolos notariais, Antonio sitúase nunha escala social na comunidade inferior ás outras persoas involucradas no conflito. O feito de ser fillo ilexítimo supoñemos que influíu nesa percepción, aínda que, como veremos, comparte liñaxe pola banda paterna con algúns dos outros protagonistas e é mencionado como fidalgo no padrón de ‘calle ita’ da aldea do ano anterior⁶.

O seu pai, o cura Don Marco Antonio das Seixas, naceu no coto de Vilanova, sendo fillo

do Licenciado Don Pedro Sánchez das Seyxas Somoza Neyra y Balboa e de Dona Maria de Lossada Sarmiento y Quiroga.

Os avós paternos de Antonio foron polo tanto persoas moi poderosas na zona. Don Pedro Sánchez das Seyxas, herdeiro da Casa De Eirexe en Guimarei, e antes de casar crego de ordes menores, foi ao longo da súa vida nada máis e nada menos que alcalde ordinario de Lugo, alcalde ordinario da vila de Adai e da súa xurisdición, alcalde dos estados do conde de Lemos en Pontedeume, señor de parte dos coutos do Salvador de Neira e señor da torre de Vilanova de Toirán. En Santalla, Don Pedro tivo foros⁷ no lugar de Riazor concedidos polo Mosteiro de Santa María Madalena de Sarria e o convento de San Agustín de Sarria. Non é polo tanto unha casualidade que Riazor fora o lugar onde habitaba o seu neto.

Pola súa banda, Dona Maria de Lossada Sarmiento foi filla e herdeira dos donos da Torre de Vilanova de Toirán (Láncara), Álvaro Díaz de Aday e dona Leonor de Quiroga Sarmiento y Lossada, neta paterna do capitán Alvaro López de Aday e Dona Elvira Díaz de Roys y Luazes e neta materna de Diego García e dona Constanza Méndez de Quiroga y Sarmiento de Lossada.

Don Pedro Pardo e os seus fillos Pedro Pardo e Maria de Lossada

O mozo Don Pedro Pardo e a moza Maria de Lossada tiñan entre dezaoito e vinte e un anos en 1703 e eran veciños do Coto de Vilanova, un lugar de Marei a menos de dous quilómetros de Santalla.

O seu pai, Don Pedro Pardo de Quiroga, naceu na torre de Dumia en Cervantes pero viviu coa súa muller Dona Basilia de Losada e Sarmiento⁸ en Vilanova. Dona Basilia xa falecera no momento do conflito.

⁵Arquivo Histórico Provincial de Lugo (en adiante, AHPL). Protocolo notarial ante Francisco Losada y Quiroga. Donación que hizo Don Marcos das Seixas a favor de Antonio das Seixas (5243-14). Folio 9. Ano 1698. Lugo.

⁶AHPL. Padrón de la provincia de Lugo. Folio 752. 1702.

⁷Un foro é un contrato esencialmente agrario de longa duración ou mesmo perpetuo, polo cal unha persoa ou institución lle cede a outra o uso dun ben a cambio dunha renda e cunhas condicións estipuladas

⁸tamén nomeada nalgúns documentos como Rivadeneira Sánchez das Seixas

Os avós maternos dos mozos foron os antes mencionados Pedro Sánchez das Seixas e Dona María de Losada e Sarmiento e os paternos Don Gil Pardo de Mosteiro e Dona Ines Pardo de Aguiar Quiroga y Neira (donos da casa de Dumia en Cervantes), *‘todos hijosdalgo notorios de sangre’*. Don Gil Pardo de Mosteiro⁹ e de Dona Ines Pardo de Aguiar necesitaron para o seu matrimonio bula papal por consanguinidade xa que eran primos terceiros. O primeiro domicilio dos pais fora no lugar do Castelo do Cais e despois na casa torre de Vilanova de Toirán.

Por tanto, vemos que Antonio das Seixas era curmán dos mozos Pedro Pardo e Maria de Lossada, e, o seu pai, Marcos Antonio, era irmán de Dona Basilia e cuñado de Don Pedro Pardo de Quiroga.

Non só iso, senón que sabemos que no ano 1698, Don Pedro Pardo, como administrador dos bens que quedaron de Dona Basilia e conxuntamente cos seus cuñados, Don Gabriel, cura propio de San Paio de Arcos, e Don Pedro, cederon os dereitos do uso do foro de Riazor ao seu outro irmán Don Marcos Antonio¹⁰. A cambio, Don Marcos Antonio comprometeuse a pagar as rendas e pensións mencionadas no dicho foro. A querela de Antonio das Seixas parece que tiña, polo tanto, fundamento.

Don Antonio Quiroga Ossorio e Dona Ynes Losada y Sarmiento

No momento do conflito, Don Antonio de Quiroga Ossorio e de Dona Ynes Pardo Sarmiento¹¹ eran una parella nova, xa que levaban menos de 2 anos casados e aínda non tiñan fillos. A parella residía na casa de Pacio (o Pazo) de Santalla a escasos douscentos metros da finca onde se produciu o altercado.

⁹tamén nomeado nalgúns documentos Gil de Mosteyro Neyra Donis

¹⁰AHPL. Protocolo notarial ante Blas de Remesil. Escritura de cesión de unos derechos de fuero del lugar de Riazor que dieron el Abad de San Paio de Arcos y su hermano Don Pedro das Seixas y su cuñado don Pedro Pardo a Don Marcos das Seixas (0319-08). Folio 80. Ano 1698.

¹¹tamén nomeada nalgúns documentos como Ines de Losada y Quiroga

O seu matrimonio, celebrado no 20 de xuño de 1701 en Santa María de Marei,¹² uniu algunhas das liñaxes máis potentes da comarca. É por iso que Antonio das Seixas os menciona como unha ‘familia poderosa’. Pasemos a describir brevemente esas liñaxes.

Por unha banda, os Quiroga Ossorio. Don Antonio era fillo do fidalgo Juan de Quiroga Ossorio e de Francisca López de Neyra. Don Juan de Quiroga foi mencionado como nobre en Santalla nos padróns de nobreza de 1691 e 1701, e sabemos que, anos antes do conflito, no 1695, Don Diego de Yebra Pimentel Suarez de Deca, dono da xurisdición da vila de Lâncara, outorgoulle arrendo¹³ das parroquias de *‘San Salvador de Toiran y San Salvador de Santalla Alta’*. Nada sabemos dos seus devanceiros ata o momento, aínda que no Preito de Fidalguía do seu neto Pedro, menciónase que o seu pai e antepasados foron fidalgos notorios de sangue¹⁴.

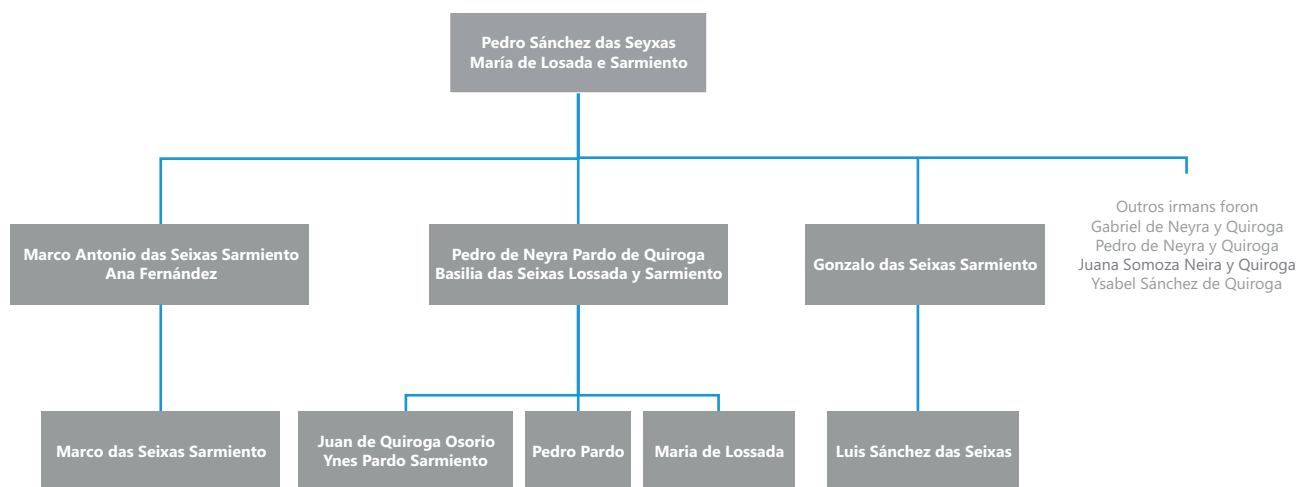
Ynes aparece nalgúns documentos como Dona Ynes de Losada e Quiroga e era filla do antes mencionado Pedro Pardo de Quiroga e de Basilia de Losada e Sarmiento. Polo tanto, Ynes era curmán de Antonio das Seixas.

Basilia mencionase nalgúns documentos como Rivadeneira Sánchez das Seixas. Os seus avós paternos foron Don Gil Pardo de Mosteiro e Dona Ynes de Quiroga e os maternos os antes mencionados Pedro Sánchez das Seixas e Dona María de Losada e Sarmiento, *‘todos hijosdalgo notorios de sangre’*. A través de Ynes Pardo das Seixas a familia Quiroga Ossorio entroncouse con algunhas das liñaxes máis relevantes de Galicia, como os Andrade de Pontedeume, os señores da Casa de Saavedra ou os propios Sánchez das Seyxas Somoza.

¹²ADL. Libro de Matrimonios parroquia de Santiago de Gomean y Santa Maria de Marey. 1664-1820.

¹³AHPL. Protocolo notarial ante Francisco Losada y Quiroga. Arriendo que hizo Don Diego de Yebra a Juan de Quiroga (5243-11). Ano 1695.

¹⁴Real Chancillería de Valladolid. Pleito de Pedro Quiroga Osorio, vecino de San Pedro, jurisdicción de Lâncara (Lugo). ES.47186.ARCHV//Sala de Hijosdalgo, Caixa 950,33. Ano 1755.

Árbore simplificada da descendencia de Don Pedro Sánchez das Seixas e Dona Maria de Lossada

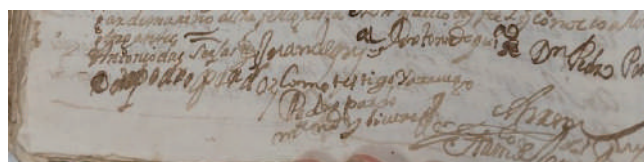
5 A RESOLUCIÓN DO CONFLITO

No preito de concordia os involucrados afirman que *‘los pleitos son dudosos, sus fines largos y costosos’* e que grazas a *‘haber intervenido en ello personas principales de por medio’* chegouse a un acordo por vía de transacción e concordia para preservar a paz e a amizade.

Primeiramente, o acordo ditamina que o matrimonio de Don Antonio de Quiroga e a dita dona Ynes de Losada *‘desde ahora para siempre jamás lleven y gocen y perciban las dichas heredades da millara y das lamelas ... y también otro pedazo de heredad tamvien llamada da millara que esta pegada a la referida da millara y cerrada alrededor de pared y vallado ... y topa en el camino que va de la Casanueva al rio’*.

Por outra parte, o acordo di que, en compensación de dita herdanza, Juan de Quiroga e o seu fillo *‘dan y dejan al dicho Antonio das Seijas la leyra y heredad llamada das lamelas,... la cual ha de llevar desde ahora para siempre jamás con las demás heredades llamadas de Casanova según y de la manera que la solían llevar Gregorio Mourin después del Alonso González do Pedrón uno y otro por arriendo de Pedro Sánchez as Seijas y de María Losada, su mujer, difuntos que fueron de este dicho coto padres del dicho don Marco das Seijas y abuelos de la dicha Ynes de Losada’*.

Con dito acordo *‘y en la forma referida todas partes se ajustaron y compusieron y se apartaron de dicho pleito de querella de fuerza y los demás que esperaban tener y de todas las demás acciones y pretensas que tenían y pudiesen tener y pretender en razón de lo referido una contra las otras y las otras contra las otra confesando como desde luego confiesan quedar y estar iguales con ellas’*

Firma de Antonio das Seixas y Juan de Quiroga y consortes

O acordo formalizouse coa sinatura dos interesados. A sinatura de Dona Ynes e de Dona María non aparecen entre elas, segundo se afirma por non saber asinar.

6 OS DEREITOS DE DONA YNES

Aínda que os dereitos da herdanza lle correspondían, Dona Ynes de Losada tivo que pedir *‘licencia poder facultad y expreso consentimiento’* ao seu marido para poder declarar, simplemente polo feito de ser muller casada.

Os fillos de Pedro Pardo tiveron que facer o propio ao seu pai por ser menores de vinte e cinco anos, xa que naquela época a maioría de idade establecíase nesa idade.

O notario afirma na escritura que 'doña Ynes de Losada por ser tal mujer casada renunció a las leis de los emperadores senatus consultos Beliano y Justiniano, leis del Toro y partida y más que son y hablan en favor de las mujeres y lo mismo la dicha doña María Losada su hermana de cuyo remedio fueron avisadas por mi mismo y sin embargo las renunciaron de quedo y dicha Ynes juró en forma de que en si mismo doy fe de no ni pasar contra esta dicha escritura ahora ni en ningún tiempo ni que para ver de hacerla y otorgarla no ha sido obligada ni violentada por el dicho su marido ni por otra persona alguna antes confiesa la otorga de su libre y espontánea brutal por ser en su utilidad y provecho y de este juramento no tiene pedido ni pedirá absolución ni relajación a su santidad ni a su nuncio delegado ni a otro juez ni prelado que para se conceder y facultad tenga y ves y de propio el propio le fuese concedida de ella no será pena de perjurio y caer en caso de menos valer y por conclusión dijo si juro amén y prometió así cumplir'.

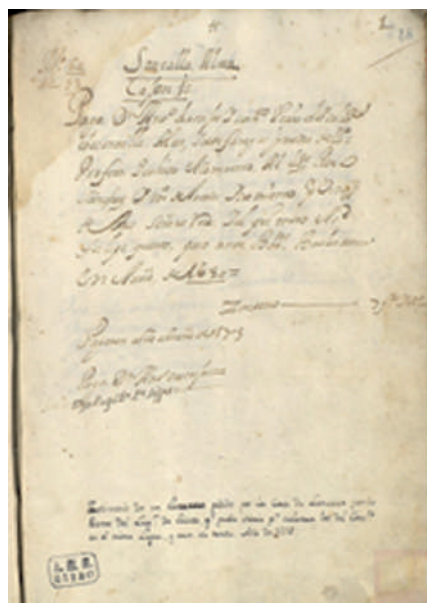
Temos que ter en conta que no réxime de bens gananciais (comunitario)¹⁵ establecíase unha regra xeral pola que a muller necesitaba unha licenza do marido para aceptar e repudiar herdanzas e para facer contratos, desfacerlos, desistir e comparecer en xuízos.

Unha norma de interese, en inicio ditada en beneficio da muller, en concreto do seu patrimonio, era a previsión de que non puidese ser privada dos bens que lle correspondesen, xa os propios, xa os da dote (que tiña dereito a recuperar) e a parte dos lucrativos. Esa privación só podía ocorrer no caso de que cometese delito, suposto no que, en beneficio do fisco e dos prexudicados, podería ser privada de tales bens.

¹⁵ regulado polas 'Leyes del Toro' en vigor dende 1505 ata 1889

6 OS ANOS SEGUINTE

O mozo Antonio das Seixas casou anos despois con Francisca de Neira y Barela. Viviron no lugar de Riazor en Santalla e tiveron como fillos a María Rosa, Francisca, Domingo Antonio, Bernarda Benita, Juan Manuel e Manuel Francisco. Don Antonio de Quiroga foi o padriño no bautizo do neno Manuel Francisco, nado no xaneiro de 1710, mostrando que a boa relación entre as familias mantívose anos despois do acordo¹⁷.

Pago que fixo Antonio ao convento de Sarria no ano 1705¹⁶

O seu pai, o cura Don Marco Antonio das Seixas tivo que ser un cura conflitivo na parroquia. Iniciara o ano antes unha querela criminal contra Juan de Mazaylle, outro veciño de Santalla, polas '*palabras injuriosas que le habia llamado*'¹⁸ e comezou pouco despois un larguísimo litixio cos Yebra Pimentel de Val de Lánacara por dereitos de xurisdición. Morreu no ano 1709 en Santalla do Alto aos 48 anos.

¹⁶ AHN. Libro discípulo o protocolo de toda la renta de este convento y de la que se junta en la Granja de Pacios. 1705.

¹⁷ Arquivo Diocesano de Lugo (en diante, ADL). Libro de bautismos. Parroquia de San Salvador de Santalla Alta. Anos 1703-1765.

¹⁸ AHPL. Protocolo notarial ante Alvaro Sanjurjo (00340-01). Folio 35. Ano 1702.

As preocupacións xudiciais de Don Pedro Pardo de Quiroga relacionadas coa herdanza do Licenciado Don Pedro Sánchez das Seyxas e de Dona Maria de Lossada non acabaron nese ano co preito antes comentado. Pouco despois, Don Pedro saldou unha débeda de vinte e dúas fanegas e media de pan que o seu avó Don Pedro deixou sen pagar ao Convento e Mosteiro da Madalena de Sarria había máis de 40 anos.

E só tres meses despois chegou a outra concordia amigable¹⁹ para evitar preito con outros netos do Licenciado Don Pedro e de Dona Maria. Neste caso trátanse de Don Luis Sánchez das Seixas, veciño do lugar de Pacios, e as súas irmás. Exixiron as melloras que lles correspondían por ser fillos dun irmán de Basilia nomeado Gonzalo, e netos de Don Pedro e de Dona Maria. Neste caso o acordo logrouse grazas novamente a *'haberse metido por medio personas de toda satisfacción'*.

Unha hipótese razoable é que o mediador fora Don Francisco de Yebra y Pimentel ou a súa muller, Dona Petronila de Tallobe, veciños de Trasluste e persoas moi relevantes na comarca. O seu fillo, Don Carlos de Yebra Pimentel, pasaría a converterse en xenro de Don Pedro e a vivir na casa ao casar con Maria de Lossada o 15 de abril de 1706²⁰. Don Carlos de Yebra Pimentel foi neto de Pedro Suarez de Deza e Dona Polonia de Yebra, donos que foron da casa e xurisdición da vila de Láncara, unha das principais casas de Galicia naquela época.

Por outra parte, don Juan de Quiroga continuo moi vinculado á administración e cobranza de rendas da parroquia de Santalla como o demostra o encargo que no ano 1706 lle fixera Don Juan Alonso de Losada Ribadeneira e Lemos, Conde consorte de Val do Aguia, Señor de Fritiría, val de Conso e presidente da Real Chancillería de Valladolid²¹. Don Juan morreu no ano 1713 en Santalla²².

¹⁹AHPL. Protocolo notarial ante Alvaro Sanjurjo (00340-02). Folio 53. Ano 1703.

²⁰ADL. Libro de matrimonios. Parroquia de San Salvador de Santalla Alta. Século XVIII.

²¹AHPL. Protocolo notarial ante Alvaro Sanjurjo (00340-04). Folio 115. Ano 1706.

²²ADL. Libro de defunciones. Parroquia de San Salvador de Santalla Alta. 1703-1715.

O seu fillo Antonio e a súa nora Ynes tiveron como fillos a Mateo, María Francisca, Gabriel, Froylan, Juan Francisco Feliciano, Thomas, Francisco, Pedro e Isabel Paula Francisca. O matrimonio deu lugar á liñaxe dos Quiroga Rey, que aínda se mantén no barrio de Eirexe de Santalla, doutras liñaxes como os Rodriguez Quiroga, que estiveron no barrio de Riazor, e os Quiroga Abuín de Gomeán. Antonio morreu en 1739.

7 CONCLUSIÓNS

A historia reflectida neste pequeno estudo móstranos como a morte dunha muller, neste caso Dona Basilia das Seixas, rompe o statu quo no uso da terra e a cobranza das súas rendas en Santalla do Alto.

O seo falecemento pon en discusión o futuro da dote que recibiu no seu matrimonio con Don Pedro Pardo e obriga a Don Pedro a negociar con todos aqueles familiares que se cren con dereitos sobre ela, non soamente as terras e as rendas que se derivan pero tamén a súa vivenda en Vilanova.

A necesidade de volver ao equilibrio social nunhas comunidades pequenas como son as rurais fai que persoas influentes na zona medien no conflito e restitúan as redes de solidariedade e familiares entre os veciños.

O estudo da historia e o patrimonio do Corgo achéganos ao pasado e úneo co noso presente. Todos os protagonistas do litixio descrito son devanceiros do autor do presente artigo, xa sexa por parte paterna ou materna. Quen sabe se de non producirse ese altercado e, como resultado do acordo posterior, os lazos familiares e veciñais non se afianzaran, o autor non chegase a existir e este artigo a ser publicado.

8 AGRADECEMENTOS

A Tamara F. Sánchez e Alberto Martín Monge, por seren os mellores compañeiros de viaxe e a inmensa axuda ofrecida no apaixonante camiño da procura do noso pasado colectivo, dos nosos devanceiros e as súas historias.

A Fidel Pita Sande, pola súas excelentes suxestións na revisión deste artigo.

A David Gil Mato, pola súa amabilidade ao dar resposta ás peticións de información das familias Quiroga e Seixas nos seus arquivos.

Finalmente, ao persoal do Arquivo Histórico Provincial de Lugo pola súa amabilidade na consulta da documentación.

BIBLIOGRAFÍA

ALVAREZ QUIROGA, Carlos e FUENTES SÁNCHEZ, Tamara. Aproximación ao comportamento ante a morte dos habitantes do Corgo dos séculos XVIII-XIX a través dos testamentos. Revista anual do Centro de Estudos do Corgo. Nº10. 2024.

ALVAREZ QUIROGA, Carlos e MARTÍN MONGE, Alberto. Achegamento á vida en Santalla do Alto no século XVIII. Revista anual do Centro de Estudos do Corgo Nº9. 2023.

GETE-ALONSO Y CALERA, M.^a del Carmen, SOLÉ RESINA, Judith. Mujer y patrimonio (el largo peregrinaje del siglo de las luces a la actualidad). ADC, tomo LXVII, 2014, fasc. III.

GONZÁLEZ FERNÁNDEZ, Juan Miguel. La conflictividad local campesina en la Galicia del siglo XVIII. Fundación Española de Historia Moderna. 2012

LÓPEZ ARIAS. Xaime Félix. Bens e rendas do Mosteiro da Madalena en terras de Chamoso (séculos XVI-XVIII). Revista anual do Centro de Estudos do Corgo Nº4. Ano 2013.

OUTEIRO IGLESIAS, Mario. 19 (+1) Escapadas polo Corgo. Deputación Provincial de Lugo. 2024

PARDO DE NEYRA, Xulio. Historia do Concello de Baralla. Pazos e fortalezas de Neira de Xusa. 1998.

PARDO DE NEYRA, Xulio. De casa e solar coñecidos. Fidalguía e cultura palaciana na Galiza do último milenio. Vigo: Nigratea, 2006.

PARDO DE NEYRA, Xulio. A Torre e Pousa de Dumia. Estudo de historia social de Terra de Cervantes. Embora, 2012.

PÉREZ COSTANTI, Pablo. Linajes Galicianos. Sánchez de Yebra. Boletín nº 84. 1914.

